

GEMEENTE HEERLEN

**Ouder
worden met
toekomst!**

- *Gezond en gelukkig ouder worden in een veilige omgeving* -

Deel 1: de beleidskaders in 10 actielijnen

November 2019

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
2.	Heerlen in cijfers	7
3.	Visie	11
4.	Wat doen we al?	12
5.	Een spoorboekje voor het ouderenbeleid, met hart voor onze ouderen	14
5.1	Actielijn 1: Eenzaamheid en verbinding	14
5.2	Actielijn 2: Het verbinden van jong en oud	15
5.3	Actielijn 3: Dementievriendelijkheid	16
5.4	Actielijn 4: Armoede en (arbeids)participatie	16
5.5	Actielijn 5: Vitaal en gezond ouder worden	17
5.6	Actielijn 6: De digitale maatschappij	18
5.7	Actielijn 7: Ouderen doen en denken mee	19
5.8	Actielijn 8: Een veilige leefomgeving	20
5.9	Actielijn 9: Communicatie en beeldvorming	21
5.10	Actielijn 10: Kennisdeling	22
6.	Realisatie en Monitoring	23
7.	Financieel	24
8.	Communicatie	25

Bijlagen:

1. Cijfers over Heerlen
2. Hoe is deze agenda tot stand gekomen?

1. Inleiding

Meer dan 38% van de inwoners van Heerlen is ouder dan 55 jaar en dit percentage zal de komende jaren verder stijgen. De doelgroep senioren/ouderen is daarmee een doelgroep die we als gemeente en stad niet over het hoofd kunnen en mogen zien. Het is een zeer diverse doelgroep, met een grote variatie aan achtergrond, vitaliteit, levensstijl, opleidingsniveau en inkomenspositie. Mensen met heel verschillende behoeftes en interesses. DE oudere bestaat niet, ondanks dat de hele doelgroep in de beeldvorming in het algemeen vaak als kwetsbaar wordt gezien.

Een vergrijzende samenleving brengt een aantal uitdagingen met zich mee, voor de overheid en voor de samenleving. Maar het biedt zeker ook kansen. Het aantal mensen dat een zorgvraag heeft, zal stijgen. Maar ook het aantal mensen dat zich actief inzet voor hun omgeving, als vrijwilliger, bestuurslid, mantelzorger, oppas-oma/-opa of op een andere manier als aanbieder van waardevolle kennis en ervaring. De oudere is ook consument, van bijvoorbeeld horeca, winkels, cultuur en sport.

Omdat de groep 55-plussers zo groot en belangrijk is voor de stad, heeft de gemeente Heerlen in 2018 bij het opstellen van het Meerjarig Bestuurlijk Programma besloten om van het integraal ouderenbeleid een zelfstandig kernthema te maken conform het coalitie-akkoord. Kernthema's geven aan welke onderwerpen volgens de gemeente extra aandacht verdienen. Integraal ouderenbeleid is zo'n thema, waarbij het woordje 'integraal' staat voor het feit dat we het beleid vanuit allerlei kanten benaderen.

Bij een nieuw kernthema en een nieuwe bestuursperiode hoort een nieuw en verstevigd beleid. Beleid dat wij aan u presenteren in deze ontwikkelagenda. In de basis verandert het doel van het integraal ouderenbeleid van de gemeente Heerlen niet: we willen kwetsbaarheid in de verschillende leefgebieden zo lang mogelijk voorkomen. Het richt zich dus vooral op preventie, zoals het voorkomen van eenzaamheid, dementie en andere problemen die ervoor zorgen dat mensen kwetsbaar worden. We willen mensen helpen om zo lang mogelijk de regie over hun eigen leven te behouden en vitaal te blijven. Deze richting in het beleid is niet alleen gekozen om de behoefte aan zorg zo lang mogelijk uit te stellen en te voorkomen dat deze voor de maatschappij onbetaalbaar wordt, maar vooral om te zorgen dat mensen op een fijne manier ouder kunnen worden in onze stad, desgewenst een zinvolle en betekenisvolle bijdrage kunnen leveren aan en in hun omgeving en de stad, en plezier blijven houden in het leven. Daar dragen wij graag aan bij.

Omdat preventie en bewustwording –ook in de communicatie- rode draden zijn door het ouderenbeleid, is er als startleeftijd voor ons ouderenbeleid gekozen

voor 55 jaar. Veel 55-plussers zullen zich niet aangesproken voelen door de term *oudere* en kunnen deze zelfs als beledigend ervaren. Uit onderzoek blijkt dat 55-plussers nogal verschillen van mening als het gaat om hoe men aangesproken wil worden¹. Ten behoeve van de leesbaarheid van deze ontwikkelagenda èn omdat deze agenda de grondslag gaat vormen van het gemeentelijk kernthema Integraal Ouderenbeleid, kiezen we er in deze agenda voor om toch van *ouderen* te spreken, zonder een negatieve waarde aan het woord te willen verbinden of zonder een oordeel te willen geven over hoe oud iemand zich voelt. Leeftijd is immers maar een getal.

Het ouderenbeleid is verweven met een groot aantal thema's en andere beleidsterreinen, zoals de Wmo, wonen, veiligheid, cultuur, armoedebeleid, sport en werkgelegenheid. Want om te kunnen bereiken dat inwoners gelukkig en gezond ouder worden in een veilige omgeving, moet het ouderenbeleid op al die gebieden onder de aandacht zijn. We moeten op allerlei terreinen samenwerken, met partners binnen de overheid, met partners in de stad en met de oudere inwoners zelf. Ook bij het opstellen van deze agenda is dat gebeurd. Veel mensen hebben met ons meegedacht en we zijn hen heel dankbaar voor hun tijd, inzet en mooie ideeën.

Maar waarom een ontwikkelagenda en wat is dat eigenlijk, een ontwikkelagenda? Er is gekozen voor een ontwikkelagenda omdat een agenda aangeeft hoe we iets willen aanpakken en wanneer we dat gaan doen: hoe willen we het ouderenbeleid richting geven in de periode tot en met 2023? Waar willen we onze ondersteuning aan ouderen in de komende jaren voortzetten en waar is een (door)ontwikkeling nodig? De ontwikkelagenda is als het ware een kapstok. Het aanbod dat we in de periode 2020-2023 aan die kapstok gaan hangen, gaan we in de komende periode per thema vormgeven. We vertrekken daarbij steeds vanuit de gedachte dat we onze inwoners willen ondersteunen waar dat nodig is, zodat zij op een gelukkige, gezonde en veilige manier oud kunnen worden, het liefst zo lang mogelijk in hun eigen omgeving. En we betrekken daar de ouderen zelf en hun vertegenwoordigers ook bij.

Wat kunt u in de rest van deze ontwikkelagenda lezen?

- Hoe staat het ervoor in Heerlen?
- Wat is de visie van de gemeente op het ouderenbeleid voor de komende jaren?
- Welke activiteiten worden er zoal in onze stad uitgevoerd voor ouderen?
- Actielijnen: op welke thema's willen we nieuw beleid ontwikkelen of bestaand beleid door-ontwikkelen, waarbij vernieuwende en ongebruikelijke ideeën welkom zijn.

Deze ontwikkelagenda geeft, zoals het woord het al zegt, aan dat er nieuw beleid ontwikkeld wordt en dat het beleid continu in ontwikkeling is. Naast de ouderen

¹ <http://www.bureauvijftig.nl/nl/hoe-mag-ik-oudere-mensen-noemen>, 2014

zelf, adviesraad MO en Seniorenvereniging betrekken we daar ook burgers van andere leeftijden bij, ook jongeren, en onze kennisinstellingen bij zoals de OU, Zuyd HS, en hun netwerken. Nieuwe informatie uit wetenschap en de samenleving of goede ideeën kunnen ervoor zorgen dat een actielijn een andere koers krijgt dan dat we eerst voor ogen hadden. Of groter wordt omdat de actualiteit daarom vraagt. Het is niet eenvoudig om beleid te maken voor een heel diverse doelgroep, die ouder wordt in een samenleving die de afgelopen jaren sterk veranderd is. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de veranderingen binnen het sociale domein en het feit dat er van mensen gevraagd wordt dat ze steeds langer zelfredzaam blijven. Aan in beton gegoten beleid hebben we dan niet veel, deze tijd vraagt om flexibiliteit.

We wilden geen saaie beleidsnota maken, maar een prettig leesbaar stuk waarin de Heerlense oudere zich herkent, dat thema's bespreekt die hen raken en waardoor ouderen zich aangesproken voelen. We hebben het advies van burgers (waaronder ook ouderen) die meegedacht hebben bij de totstandkoming van de actielijnen, ter harte genomen. Het advies was dat we niet te ingewikkeld moeten doen in onze communicatie naar de burger toe. We hopen dat we daar met deze ontwikkelagenda in geslaagd zijn.

Hoe gaan we het nieuwe beleid realiseren?

De voorgestelde actielijnen in deze ontwikkelagenda worden verder uitgewerkt in een concrete uitvoeringsagenda en uitgevoerd onder verantwoordelijkheid en regie van de gemeente Heerlen. Voor sommige thema's wordt er nog onderzoek verricht of een plan van aanpak opgesteld. We gaan alle actielijnen snel in een planning (een agenda) zetten voor uitvoering voor zowel de korte als de (middel)lange termijn. Om het nieuwe beleid in deze agenda uit te voeren richt de gemeente Heerlen een projectstructuur in. Deze is er verantwoordelijk voor dat de uitvoering van de projecten en activiteiten snel genoeg en naar wens verloopt. Er wordt ook in de gaten gehouden of de uitvoering breed genoeg

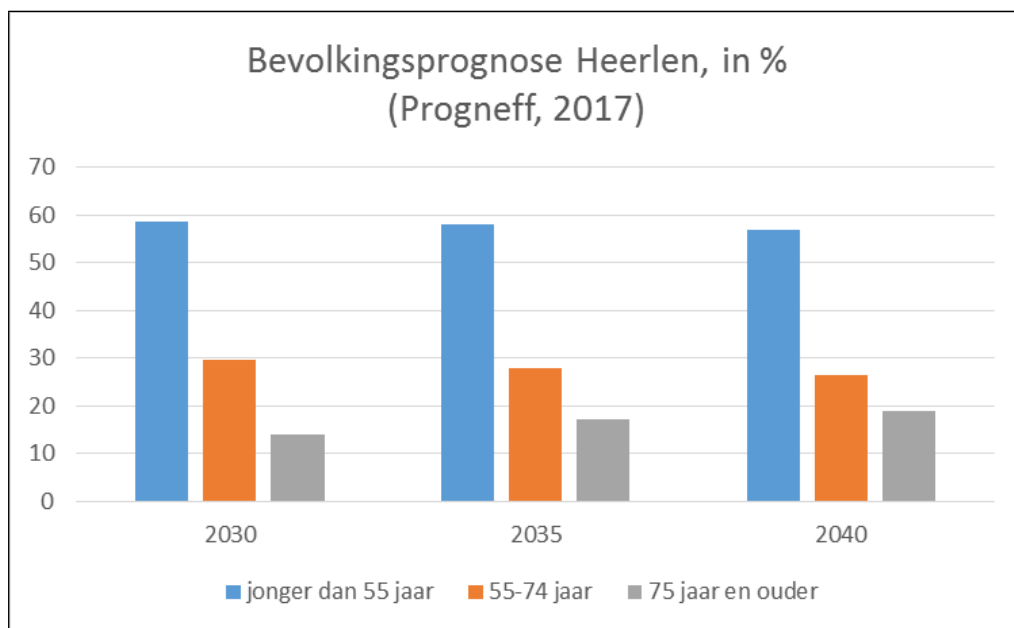
wordt opgepakt. Het gemeentebestuur wordt regelmatig geïnformeerd over de voortgang van de beleidsactielijnen en ook de inwoners worden op de hoogte gehouden. Per project of activiteit wordt afgesproken wie er verantwoordelijk is voor het oppakken ervan.

2. Heerlen in cijfers

Een onderdeel van de basis van het beleid van de gemeente Heerlen wordt gevormd door cijfers van erkende onderzoeksinstituten. De gemeente doet zelf onderzoek, maar gebruikt ook cijfers van bijvoorbeeld het CBS en de GGD. We kunnen uit die cijfers concluderen dat Heerlen op een aantal gebieden minder goed scoort dan de meeste andere steden in Nederland. In dit hoofdstuk presenteren we een aantal cijfers aan u. Er zijn er veel meer beschikbaar, te veel om op te nemen in deze agenda. Wel hebben we nog een aantal interessante cijfers samengevoegd in de eerste bijlage.

In de inleiding heeft u al kunnen lezen dat de Heerlense bevolking vergrijst. Dit gebeurt in Heerlen sneller dan dat gemiddeld gebruikelijk is in Nederland. In Heerlen is het aandeel 55-plussers 38% van de totale bevolking, terwijl het aandeel 75-plussers 10% bedraagt. Ter vergelijking: In heel Nederland is het aandeel 55-plussers 32% en het aantal 75-plussers 8%.

Het aandeel ouderen in Heerlen zal de komende jaren nog flink toenemen: Volgens de laatste bevolkingsprognose is in 2040 bijna de helft (46% om precies te zijn) van onze inwoners ouder dan 55 jaar. Ook de groep 75-plussers zal bijna verdubbelen tot 19%². Tegelijkertijd leven ouderen steeds langer.

Waar wonen de ouderen in Heerlen vooral? Als we kijken naar de verhouding tussen buurtbewoners die ouder zijn dan 55 jaar/75 jaar en buurtbewoners die jonger zijn dan 55 of 75 jaar, dan zien we dat relatief gezien de meeste 55- en 75-plussers wonen in Hoensbroek-De Dem, Heerlerheide-Passart, Heerlen-

² Progneff, 2017 – zie grafiek op deze pagina.

Centrum, Welten-Benzenrade en Heerlerbaan-Centrum. Dat wil zeggen dat in deze buurten het aandeel inwoners van 55-plus of 75-plus groter is dan in andere buurten (gemeten op 01-01-2018).

Op deze pagina ziet u een overzicht van het percentage ouderen per buurt. Heerlen had op 01-01-2018 in totaal 86.762 inwoners, waarvan 33.142 inwoners de leeftijd van 55 jaar of ouder hadden (dit was 38,2% van het totale aantal inwoners). En 10,2 % van alle inwoners van Heerlen is ouder dan 75 jaar. In de tabel hieronder kunt u zien hoe deze 38,2% en 10,2% verdeeld zijn over de buurten. Voorbeeld: 5,3% van alle 55-plussers en 6,6% van alle 75-plussers woont in Molenberg.

Spreiding van het aandeel ouderen 55+ en 75+ over de Heerlense buurten, gemeten op 01-01-2018. Voor spreiding binnen de buurten verwijzen we u naar de tabel in Bijlage 1.

Buurt	55-plussers wonen in de volgende buurten:	75-plussers wonen in de volgende buurten:
Maria Gewanden-Terschuren	4,7%	3,0%
Mariarade	4,2%	3,6%
Hoensbroek-De Dem	8,5%	8,9%
Nieuw-Lotbroek	5,0%	4,3%
Vrieheide-De Stack	5,3%	3,2%
Heerlerheide-Passart	7,1%	9,2%
Heksenberg	3,3%	3,2%
Rennemig-Beersdal	4,7%	3,0%
Zeswegen-Nieuw Husken	3,0%	1,4%
Grasbroek-Musschemig-Schandelen	5,1%	4,4%
Meezenbroek-Schaesbergveld-Palemig	6,6%	5,8%
Heerlen-Centrum	6,6%	9,0%
Eikenderveld	2,6%	2,7%
Welten-Benzenrade	6,4%	8,8%
Bekkerveld-Aarveld	2,7%	2,5%
Caumerveld-Douve-Weien	6,4%	6,6%
Molenberg	5,3%	6,6%
Heerlerbaan-Centrum	5,9%	7,4%
Heerlerbaan-Schil	6,3%	6,1%
<i>Totaal aantal ouderen</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>
	= 33.142 inwoners van 55 jaar of ouder	= 8.849 inwoners van 75 jaar of ouder
Heerlens gemiddelde 55+	38%	
Nederlands gemiddelde 55+	32%	
Heerlens gemiddelde 75+		10%
Nederlands gemiddelde 75+		8%

Van alle ouderen wonen overigens 13.958 personen alleen.

Omdat in 2003 geconstateerd werd dat de Heerlense oudere het financieel minder goed heeft en minder mobiel en zelfredzaam is dan de gemiddelde Nederlander (en daardoor kwetsbaarder), werd een ouderennota opgesteld. De rode lijn door het hele Heerlense ouderenbeleid sinds die nota uit 2003 is het verhogen van de zelfredzaamheid en de maatschappelijke participatie van ouderen. We wilden en willen dat zo veel mogelijk ouderen naar vermogen mee kunnen doen in onze samenleving. We helpen ouderen hierbij, bijvoorbeeld door het aanbieden van hulp en activiteiten of door een subsidie hiervoor te verlenen aan maatschappelijke organisaties en ouderenbonden.

Ondanks de vele inspanningen op sociaal(-economisch) gebied heeft de regio Parkstad Limburg, en daarbinnen vooral de stad Heerlen, nog steeds te kampen met achterstanden ten opzichte van Nederland. Hoewel de cijfers al enkele jaren oud zijn, geven ze toch een beeld van de situatie ten opzichte van de rest van Nederland. Zo loopt het gemiddeld te besteden inkomen ver achter op het Nederlandse gemiddelde (Heerlen: € 29.200,- en Nederland: € 36.200,-). Ook heeft Heerlen relatief veruit de meeste inwoners dat van een bijstandsuitkering moet leven en groeien meer kinderen op met kans op armoede (27% in Heerlen tegenover 13% in Nederland). Het gemiddeld opleidingsniveau is lager in Heerlen en mensen hebben een ongezondere leefstijl (zo zijn er meer rokers en mensen met overgewicht). Sterker nog: de gemiddelde levensverwachting is voor de Heerlenaar 1,5 jaar korter dan voor de gemiddelde Nederlander³.

De Heerlense ouderen voelen zich ten opzichte van hun jongere leeftijdsgenoten minder gezond: 50% van de 65-plussers ervaart een goede gezondheid ten opzichte van 70% van de 19-64 jarigen⁴. Daarentegen nemen de Heerlense ouderen nog relatief actief deel aan het maatschappelijke leven. Zo doet bijna 1 op de 3 Heerlenaren in de leeftijd van 55-74 jaar aan vrijwilligerswerk. Vanaf 75 jaar neemt dit aandeel wel af, maar is het met 19% toch nog relatief groot⁵.

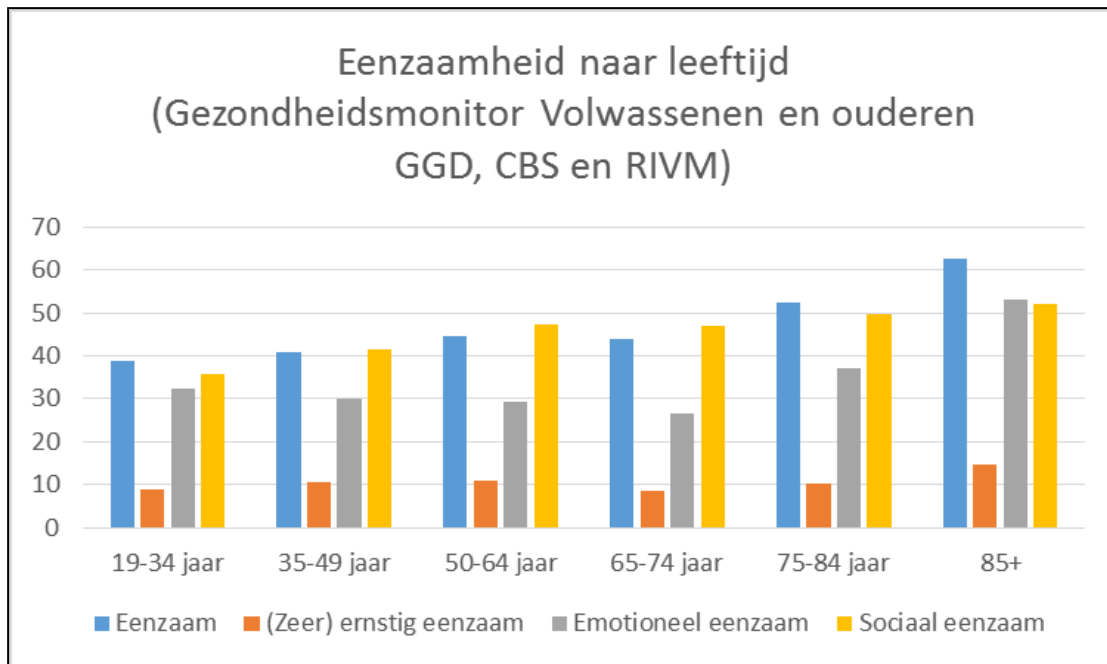
Steeds meer mensen wonen langer zelfstandig. Met het ouder worden neemt het risico op eenzaamheid toe. Ondanks dat iedereen eenzaam kan worden in zijn/haar leven, zien we dat er een verband is tussen eenzaamheid en leeftijd. Eenzaamheid stijgt namelijk het sterkst vanaf 75 jaar, bijvoorbeeld door het overlijden van dierbaren, minder mobiliteit doordat bijvoorbeeld lopen steeds moeilijker gaat of door een slechtere gezondheid. Zuid-Limburg behoort tot de regio's in Nederland waar het aandeel inwoners dat zich ernstig eenzaam voelt

³ RIVM 2011-2014 (hoewel 5 jaar oud, het meest recente strategische onderzoek van RIVM)

⁴ GGD Zuid-Limburg, 2018

⁵ Seniorenmonitor Heerlen, 2015 (is de meest recente, bron: Onderzoeksbank Limburg)

het hoogst is (12,6% gemiddeld op de totale bevolking). In Heerlen is dit aandeel nog hoger dan dat gemiddelde (16%).

Qua ervaren geluk valt vooral op dat de mensen ouder dan 85 jaar de laagste geluksscore hebben, namelijk een 6,6. Voor de 65-74 jarigen bedraagt deze geluksscore een 7,4. Mogelijk zijn eenzaamheid en fysieke beperkingen redenen van de afname van geluk bij ouderen.

3. Visie

'Een vitale stad waar mensen op een gelukkige, gezonde manier ouder kunnen worden in een veilige omgeving' is het motto voor deze ontwikkelagenda. Een vitale stad staat voor een groene, veilige en toegankelijke leefomgeving, inwoners die meetellen en meedoen, een plek waar mensen zichzelf mogen zijn, waar goede (basis) voorzieningen aanwezig zijn en waar mensen zich kunnen ontplooiën. Het is een plek waar ouderen een actief leven kunnen leiden, een leven waar zij zelf zo lang mogelijk de regie over kunnen voeren. Waar mensen gezond ouder kunnen worden en toegang tot zorg hebben als dat nodig is. En waar ouderen met respect behandeld worden en gezien worden als waardevolle mensen met veel kennis en ervaring.

Een vitale stad is zeker niet een plek waar de inwoners betutteld worden en waar ze hun hele leven afhankelijk zijn van de overheid of van beroepskrachten. Een gelukkig leven voor de ouderen in Heerlen is juist gebaseerd op (zo veel en zo lang mogelijk) zelfredzaamheid, regie over het eigen leven. Meetellen en meedoen: volwaardig burgerschap. Dat eigen leven wordt vanuit de overheid en professionele organisaties ondersteund als er beperkingen zijn. Maar er is ook aandacht voor informele zorg, vrijwilligerswerk en mantelzorg. Want het inzetten van (levens)ervaring, opgedane kennis en vaardigheden van met name ook de oudere inwoners voor andere inwoners is belangrijk. Deze visie resulteert in een actieprogramma met 10 actielijnen.

De uitwerking van de actielijnen zullen we na vaststelling door de Raad uiterlijk in februari 2020 aan het college voorleggen. We kijken daarbij ook naar de schaal waarop ze het beste worden uitgevoerd, dat kan Heerlen-overstijgend zijn, maar ook andersom, op stadsdeel- of buurtniveau. We realiseren ons terdege dat er geschakeld moet worden op alle niveaus. Soms kan de oplossing zelfs op het niveau van een straat liggen.

In hoofdstuk 5 benoemen we de voorgestelde actielijnen.

4. Wat doen we al?

Aan de begin van het proces om nieuw beleid voor ouderen te maken, hebben we met een aantal organisaties in de stad op een rijtje gezet wat er allemaal in Heerlen voor ouderen georganiseerd wordt. Daarbij is vooral gekeken naar activiteiten die niet (direct) met zorg te maken hebben, omdat het kernthema Integraal Ouderenbeleid en deze agenda niet over ouderenzorg gaan. De zorg is namelijk een apart thema binnen de Wmo. En natuurlijk zitten er in deze agenda verknopingen en aanbevelingen, maar de zorg als zelfstandig thema zit dus in de Wmo.

We hebben geconstateerd dat sommige activiteiten anders en beter kunnen of dat het goed zou zijn om de activiteit ook in andere buurten te gaan organiseren. Op een aantal thema's zal er nog extra aanbod opgezet moeten worden, daarom hebben we verderop in deze agenda een aantal actielijnen uitgewerkt. Soms moet er onderzocht worden of het wellicht beter om iets niet meer te doen omdat het, hoe goed bedoeld ook, niet bereikt wat we van tevoren ermee bedoeld hadden. En af en toe zijn er andere prioriteiten ontstaan die extra inzet nodig hebben en dan moeten er keuzes gemaakt worden. Zo is er een aantal initiatieven op het gebied van cultuur, sport en evenementen opgezet om de ontmoeting te bevorderen. We gaan onderzoeken of dit aanbod nog past bij de behoeften van de ouderen in Heerlen. Als dit niet meer het geval is, wordt de activiteit aangepast aan de behoefte of we stoppen met de financiering ervan.

De eindconclusie van de inventarisatie is: er worden zinvolle activiteiten voor ouderen in de buurten georganiseerd en er zijn allerlei voorzieningen die ouderen kunnen ondersteunen. We zien dat er door organisaties, verenigingen en stichtingen in onze stad heel hard gewerkt wordt om die activiteiten voor ouderen voor elkaar te krijgen. Beroepskrachten en vrijwilligers, jong en oud, mensen die hart hebben voor ouderen. Er zijn ook veel betrokken burgers die op eigen initiatief heel veel betekenen voor hun omgeving, zoals buurtbewoners die zich inzetten voor hun burens, hun straat en/of hun buurt. We hebben vast niet alle initiatieven in beeld, maar waarderen alle inzet enorm. Want in deze steeds individualistischer wordende maatschappij zetten zich gelukkig veel burgers in om van Heerlen een echte 'SAMENleving' te maken.

Toch zien we dat een behoorlijk aantal ouderen geen gebruik maken van de activiteiten. Dit kan zijn omdat ze niet meer mobiel zijn, gezondheidsproblemen hebben, het eng vinden om zomaar bij een activiteit naar binnen te stappen of zich niet aangesproken voelen door het aanbod. Maar het is ook vaak zo dat ouderen niet weten dat een bepaalde activiteit bestaat. Er is nog wel een slag te slaan als het gaat over het zichtbaar maken van het aanbod. Daarover later meer.

Zo worden er in Heerlen allerlei activiteiten georganiseerd om eenzaamheid te voorkomen of doorbreken, om mensen met elkaar te verbinden en om ervoor te zorgen dat ouderen gezond blijven. We geven hier een kleine opsomming (niet limitatief):

- Huisbezoeken door vrijwillige ouderenadviseurs aan 80-plussers;
- Heerlense afdeling van Sensor (luisterlijn);
- buurtsteunpunten van/via Heerlen Stand-By!, ambitie om deze in alle buurten in te richten;
- locaties en activiteiten van ouderenbonden, vrouwenbonden, sozen en de Zonnebloem;
- Sociaal restaurant in Heerlen-Centrum (locatie Luciushof);
- Ontmoetingsactiviteiten in gemeenschappelijke ruimten zoals van NoviZorg (Geerstraat), Oos Heukske (Cityflat), de Laurier (Laurierstraat, stadsdeel Heerlerheide)) en de Koffiepot (Hoensbroek) en in de gemeenschapshuizen in de stad;
- Sportieve en culturele activiteiten in de stad zoals Meer Bewegen voor Ouderen (diverse locaties), zwemmen tegen gereduceerd tarief, de 'appeltaartmatinee' van de schouwburg, 'Kom op de soep' in diverse buurthuizen;
- Cultureel programma door stichting Vier het Leven;
- Diverse muziekkoren speciaal voor ouderen en het Sevagramkoor voor mensen met dementie;
- Activiteiten voor LHBTI-ouderen;

Vanuit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) zijn afspraken gemaakt met o.a. Heerlen STAND-BY! zoals voor:

- Aandacht voor ouderen en specifiek met aandacht voor eenzaamheid, zoals bij koffie-activiteiten in buurtsteunpunten, en een signaleringsfunctie voor eenzaamheid via huishoudelijke hulpen;
- Preventiecoalitie: samenwerking tussen ziektekostenverzekeraar CZ, gemeente en aanbieders van zorg en welzijn (o.a. met Heerlen STAND-BY!) gericht op gezondheidspreventie;

5. Een spoorboekje voor het ouderenbeleid, met hart voor onze ouderen.

In dit hoofdstuk vindt u een 'spoorboekje' voor het nieuwe ouderenbeleid. We hebben naar aanleiding van de bijeenkomsten met partners en inwoners en vanuit de hieruit ontstane visie (zie Hoofdstuk 3) tien actielijnen benoemd waarop we de uitvoeringsagenda met te behouden en nieuwe plannen en activiteiten gaan ontwikkelen.

5.1 Actielijn 1: Eenzaamheid en verbinding

We gunnen het iedere inwoner om gelukkig ouder te worden in onze stad. We beseffen daarbij dat waarschijnlijk niemand altijd gelukkig is en dat pech of ziekte bij het leven horen. We zien geluk vooral als een product van zingeving en plezier in het leven. We willen ouderen helpen zingeving te houden of terug te vinden in het leven. Want mensen die hun leven als betekenisvol blijven ervaren, voelen zich prettiger en hebben een betere lichamelijke en geestelijke gezondheid. En als het dan een keer tegenzit, kunnen ze dat beter aan. Goede relaties met andere mensen dragen in hoge mate bij aan een gelukkig leven. Veel ouderen voelen zich echter eenzaam en ervaren hun leven niet meer als betekenisvol.

Iedereen kan getroffen worden door eenzaamheid, maar ouderen zijn extra kwetsbaar, zeker vanaf hun 75^e levensjaar. Eenzaamheid is ook niks raars, veel mensen krijgen op enig moment in hun leven te maken met eenzaamheid en het hoort voor een deel bij het leven. Wij willen eenzaamheid uit de taboesfeer halen, het erkennen en bespreekbaar maken. Daarom gaan we in de media aandacht vragen voor het thema en zullen we alles wat we in deze actielijn gaan doen, communiceren naar de inwoners toe. Zo hopen we dat eenzaamheid een minder beladen term wordt.

In ons ouderenbeleid focussen we op sociale eenzaamheid. Sociale eenzaamheid is het niet (kunnen) maken van verbinding. Bij sociale eenzaamheid hebben mensen een klein of geen netwerk. Of ze hebben wel een groot netwerk, maar kunnen toch geen verbinding maken omdat bijv. de activiteiten niet aanspreken. Hier kunnen we met ons beleid iets in betekenen, bijvoorbeeld door mensen met elkaar in contact te brengen, (passende) activiteiten te organiseren of mensen te bezoeken. We richten ons daarom vooral op het voorkomen, signaleren en aanpakken van sociale eenzaamheid. We hebben daarbij ook aandacht voor eenzaamheid onder mantelzorgers die als gevolg van hun mantelzorgtaak hun sociale netwerk zien slinken.

Het Rijk heeft vorig jaar een actieprogramma opgezet met betrekking tot eenzaamheid: Eén tegen Eenzaamheid. Om ook lokaal eenzaamheid aan te kunnen pakken, heeft het Rijk geld beschikbaar gesteld voor een lokale aanpak.

Heerlen staat in de top 16 van gemeenten met de hoogste eenzaamheidscijfers van Nederland⁶ en heeft daarom in december 2018 een bedrag van € 250.000 gekregen voor het ontwikkelen van projecten en activiteiten die de eenzaamheid onder ouderen vanaf 75 jaar aanpakken. Dit geld zetten we in de periode van 2019 tot en met 2022 in voor de doelgroep eenzame 75-plussers. We denken bijvoorbeeld aan preventieve huisbezoeken door ouderenadviseurs, informatiebulletin over eenzaamheid onder ouderen, meldpunt eenzaamheid (verborgen eenzaamheid) en een lokale denktank over eenzaamheid. Binnen deze denk- en doetank proberen we met name ook buurtgericht, dicht bij de mensen zelf in te zetten. Er zijn al veel buurtinitiatieven die mensen proberen te ondersteunen en hen uit hun eenzaamheid te halen. We zullen ook extra aandacht hebben voor de zogeheten verborgen eenzaamheid, dit vraagt veel aandacht en inzet. Daar hebben we alle bewoners en maatschappelijke buurtpartijen op hard bij nodig. En we willen natuurlijk ook zoveel mogelijk voorkomen dat mensen in de eenzaamheid komen, we gaan daar gericht op sturen met acties en door voorlichting.

Daarnaast zetten we ons in deze agenda ook in voor de doelgroep 55-75-jarigen, want ook daar komt veel eenzaamheid voor. Denk hiervoor bijvoorbeeld aan activiteiten waarbij de talenten van ouderen tot hun recht komen en aandacht voor bijzondere groepen ouderen, zoals roze ouderen en ouderen met een migratieachtergrond.

We stimuleren het behoud van bestaande, breed gedragen en waardevolle initiatieven om eenzaamheid aan te pakken van bijv. Sensor en ouderenorganisaties. Daarbij hebben we vooral ook oog voor kleinschalige ideeën en acties van door burgers op buurtniveau.

5.2 Actielijn 2: Het verbinden van jong en oud

Eén belangrijke lijn loopt als het ware door dit gehele "spoorboekje", het is als het ware een breinaald die dwars door ons werk heen gaat lopen. We noemen het actielijn 5.1: het verbinden van jong(er) en oud(er). Om elkaar te helpen, van elkaar te leren en begrip te krijgen voor elkaar. Projecten waarbinnen jong en oud iets voor elkaar kunnen betekenen. We stimuleren het dat jongeren en ouderen die bij elkaar in de buurt wonen met elkaar gaan kennismaken en dat scholen projecten oppakken samen met zorginstellingen en ouderen in de buurt. Jongeren kunnen niet alleen iets voor ouderen doen, dat kan andersom ook. Ouderen kunnen meehelpen op scholen, gaan voorlezen, bakken of een gastles verzorgen. Een concreet voorbeeld is het STEM-2 project met stichting Kindante, Innovo en Movare, thematische uitwisseling tussen ouderen en basisschool leerlingen over maatschappelijke vraagstukken. Een ander voorbeeld is het inzetten van ouderen op scholen. We gaan daarom contact opnemen met onderwijsinstellingen om te praten over wat jong en oud nog meer voor elkaar kan betekenen en hoe we dit samen met de buurt op kunnen pakken.

⁶ Gebaseerd op o.a. RIVM-onderzoek.

We willen in de media aandacht schenken aan goede voorbeelden die in de stad uitgevoerd worden, zodat ze andere inwoners en organisaties kunnen inspireren.

In iedere actielijn zijn mogelijkheden om verschillende leeftijden en doelgroepen met elkaar te verbinden.

5.3 Actielijn 3: Dementievriendelijkheid

Uit de derde denksessie met partners in de stad bleek al dat dementie een thema is dat veel mensen bezig houdt. Bij het ouder worden neemt de kans op de ontwikkeling van een vorm van dementie toe. Naar schatting krijgt één op de vijf Nederlanders dementie. In Limburg gaat dat zelfs harder dan in de rest van het land. Ook in Heerlen neemt het aantal gevallen van dementie, mede vanwege de vergrijzing de komende jaren enorm toe.

Daarnaast zijn er recente wetenschappelijke publicaties, die een verband leggen tussen leefstijl en verminderd risico op dementie.

Heerlen gaat inzetten op het inrichten van dementievriendelijke gemeenschappen. In een dementievriendelijke gemeenschap:

- kunnen mensen met dementie zo lang mogelijk meedoen met de maatschappij;
- worden mensen met dementie begeleid en worden mantelzorgers ondersteund;
- wordt er kennis over dementie verspreid binnen professionele organisaties, winkels, verenigingen en bij de inwoners, bijvoorbeeld via de training 'Omgaan met dementie'.

We zijn in het najaar van 2019 gestart met het verkennen van een aantal buurten die kunnen dienen als pilot, in het kader van het 'Mentality'-project van Radboud UMC Nijmegen i.s.m. Zuyd HS, Sevagram (ketenregie dementie) en Alzheimer Nederland/Parkstad en de buurtorganisaties.

We gaan daarbij ook gericht informeren over bewustwording voor een gezonde leefstijl (o.a. voeding, beweging en geheugentraining) want er zijn wetenschappelijke aanwijzingen dat dit een positieve werking heeft op het verkleinen van de kans op dementie. We maken gebruik van de resultaten van het project 'We zijn zelf het medicijn' van Universiteit Maastricht).

5.4 Actielijn 4: Armoede en (arbeids)participatie

Armoede is ook een thema dat naar voren kwam tijdens de derde denksessie. Armoede zorgt ervoor dat ouderen minder of niet mee kunnen doen met de maatschappij. Er is geen geld voor een lidmaatschap van een vereniging, deelname aan activiteiten of de aanschaf van digitale media. De Heerlense bevolking is gemiddeld lager opgeleid dan de mensen in de rest van Nederland. Ook laaggeletterdheid komt hier meer voor. Dit zijn twee heel belangrijke

oorzaken voor het ontstaan van armoede. Een aantal ouderen hebben een AOW, eventueel aangevuld met een klein pensioen en dat is geen vetpot. Ook is bekend dat er nog steeds veel sprake is van onderbenutting van sociale voorzieningen.

We stimuleren het benutten van mogelijke voorzieningen om het inkomen aan te vullen, zoals huur- en zorgtoeslag. Hetzelfde geldt voor het onder de aandacht brengen van de mogelijkheden voor kwijtschelding van gemeentelijke belastingen of waterschapsbelasting.

Ook het bevorderen van de arbeidsparticipatie van 55+-ers onder de mensen met een (bijstands)uitkering is een belangrijke manier om armoede te bestrijden en ervoor te zorgen dat er voldoende pensioen opgebouwd wordt voor later. Daarom heeft de gemeente extra aandacht voor 55-plussers die nog geen recht op pensioen hebben. We gaan onderzoeken hoe we dit het beste kunnen doen, zoals met een vorm van een loket voor oudere werkzoekenden.

5.5 Actielijn 5: Vitaal en gezond ouder worden

Heerlense ouderen krijgen sneller gebreken dan ouderen in de rest van het land en zijn eerder aangewezen op professionele zorg en ondersteuning. Dit is onder andere te zien in de Gezondheidsatlas Zuid-Limburg waarin je de gezondheid per buurt kunt opzoeken. Opvallend is dat waar 70% van de 65-minners aangeeft dat hun gezondheid goed is, dit bij de 65-plussers nog maar de helft van de ouderen is. Ook de leefstijl van de oudere in Heerlen is gemiddeld gezien niet zo gezond. Zo'n 15% van de 65-plussers rookt en meer dan 50% heeft last van overgewicht, soms zelfs ernstig overgewicht. Dit vergroot de kans op hart- en vaatziekte, kanker en dementie. Ook krijgen mensen eerder beperkingen in het bewegen, waardoor weer de kans op eenzaamheid toeneemt.

Een ander aspect is de grote afhankelijkheid van mantelzorg door de partner, familielid, bekende, of door inzet van een vrijwilliger van bijvoorbeeld Steunpunt Mantelzorg/ Ruggesteun van Meander, LevantoVrijwilligers of Buddyzorg van SGL. Bekend is dat mantelzorgers vaak onder grote druk staan, en op hun beurt

ondersteuning (bijvoorbeeld in de vorm van aandacht, begeleiding, respijtzorg of logeerszorg) nodig hebben en verdienen van deze organisaties.

Kortom, het is heel belangrijk dat de Heerlenaar gezonder en vitaler oud wordt dan dat nu het geval is. Vitaliteit heeft overigens niet alleen betrekking op gezondheid, maar ook op regie over je eigen leven. Zo lang mogelijk zelfredzaam blijven. Ouderen gaven tijdens de derde denksessie aan dat ouderen gestimuleerd moeten worden om de eigen verantwoordelijkheid te nemen. Dit kan via een aantal stappen:

- a. Ouderen aanspreken op de eigen verantwoordelijkheid om zo lang mogelijk zelf de regie te houden.
- b. Ouderen faciliteren om zo lang mogelijk zelf de regie te kunnen houden.
- c. Ouderen helpen waar dat moet en nodig is om zelf de regie te kunnen houden.

We nemen dat al zo veel mogelijk mee in ons beleid (bijv. ondersteuning van mantelzorgers), maar willen op een aantal manieren extra stimuleren. We denken hierbij o.a. aan beweegactiviteiten, lezingen en workshops dichtbij ouderen, bevorderen sportdeelname, etc.

We sluiten aan op het programma van de Preventiecoalitie, een samenwerking tussen zorgverzekeraar CZ, gemeente en zorg- en welzijnsorganisaties.

5.6 Actielijn 6: De digitale maatschappij

In de huidige maatschappij krijgen digitale middelen een steeds belangrijkere plek en ouderen die daar niet handig mee zijn krijgen steeds meer het gevoel dat ze geïsoleerd raken van communicatie en informatie. Zij hebben moeite met de veranderende samenleving, soms doordat zij laaggeletterd zijn. Daarom blijft papieren informatie nog steeds belangrijk.

Maar digitalisering geeft ook kansen. Want uit een onderzoek dat de Open Universiteit met hulp van de gemeente Heerlen onder ouderen in vier buurten

gehouden heeft, blijkt dat sociale media kunnen helpen om gevoelens van eenzaamheid en onveiligheid tegen te gaan. Gebruikers van sociale media scoren namelijk lager wat betreft eenzaamheid. Uit het onderzoek blijkt ook dat het heel belangrijk is dat ouderen iemand in hun omgeving hebben die kan helpen bij het gebruik van sociale media en dat ze leren er op een veilige manier mee om te gaan. Uit het onderzoek blijkt ook dat ouderen niet altijd weten waarom sociale media nuttig kunnen zijn. Omdat sociale media mee kunnen helpen om gevoelens van eenzaamheid en onveiligheid tegen te gaan (waarbij het niet de bedoeling is dat deze het menselijk contact en een goed gesprek gaan vervangen), is het belangrijk dat ouderen weten wat het voor hen kan betekenen met digitale middelen om te leren gaan, en hoe die te gebruiken. Wij gaan dit ondersteunen, o.a. door het bekend maken en (doen) organiseren van cursussen computergebruik, de tablet en de mobiele telefoon. En we maken inzichtelijk waar mensen hiervoor terecht kunnen. We doen dat o.a. in samenwerking met Schunck/Bibliotheek.

Heerlen ziet ook in de eigen organisatie en bedrijfsvoering kans om via gemeentelijke projecten en pilots de kwetsbare burger (waaronder een deel van de ouderen) digitaal vaardig te maken. Bijvoorbeeld door toepassing van het ‘besluit Toegankelijke Digitale Overheid’ verbeteren we onze digitale dienstverlening vanuit klantenperspectief, zoals het optimaliseren van onze website.

Verdere initiatieven: eHerkenning, doorontwikkeling Wet Digitale Overheid, ontwikkelen webformulieren.

Schunck/bibliotheek zal een van de partners op dit vlak kunnen worden, zij hebben een grote ambitie op het vlak van digitale informatiemakelaar en het bevorderen van het gebruik van digitale media voor alle burgers.

5.7 Actielijn 7: Ouderen doen en denken mee

In de denksessies kwam steeds naar voren dat ouderen mee willen denken over beleid dat betrekking heeft op hen. Zij willen betrokken worden bij zowel de beleidsvorming als de uitvoering ervan. Dat juichen we enorm toe!

We waarderen het heel erg dat zo veel mensen hebben meegedacht bij het ophalen van thema’s voor deze ouderenagenda. Ook bij de uitvoering ervan willen we hen blijven betrekken. We willen daarom een paar keer per jaar, in discussiepanels of werkgroepen, bijeenkomen om te praten over de voortgang van het beleid en hoe we het zouden moeten gaan uitvoeren. Zo wordt het beleid van onder op vorm gegeven, in co-creatie met de doelgroep zelf, en de Seniorenvereniging Heerlen en de adviesraad MO. En ook met andere betrokken (jongere) mensen die wellicht ook een andere kijk op beleidsthema’s kunnen hebben en dat dan kunnen toevoegen in het creatieve denkproces.

We sluiten hierbij aan op de visie burgerbetrokkenheid-burgerparticipatie, en de maatregelen en acties die op basis daarvan worden ingezet.

- o bij de toepassing van burgerparticipatie wordt gekozen voor de hoogst

haalbare trede op de burgerparticipatieladder.

- bij de toepassing van burgerparticipatie worden de 10 spelregels van de Nationale Ombudsman in acht genomen.
- bij de toepassing van overheidsparticipatie wordt gekozen voor de hoogst haalbare trede op de overheidsparticipatieladder.

Verder denken we aan een herziening van de subsidiesystematiek voor ouderenbonden. Ouderenbonden hebben aangegeven dat zij veel meer voor de oudere doelgroep zouden kunnen betekenen als zij meer subsidie zouden krijgen. Voor sommige ouderenverenigingen is de huidige subsidiesystematiek prima, maar andere verenigingen zouden veel meer willen doen voor hun leden en hebben er geen geld voor. We onderzoeken dan ook hoe we de subsidie-systematiek kunnen omvormen zodat zoveel mogelijk mensen op een effectieve manier geholpen kunnen worden. Dat vraagt wellicht wel om andere criteria en een andere benadelingswijze.

5.8 Actielijn 8: Een veilige woon- en leefomgeving

We gunnen iedereen een veilige oude dag. Dat is nog niet zo eenvoudig als het lijkt, want veiligheid heeft verschillende aspecten. We willen zorgdragen voor een toegankelijke en veilige openbare ruimte. In het kader van Heerlen Inclusieve Stad worden nu al regelmatig de openbare ruimte en openbare gebouwen met behulp van ervaringsdeskundigen van de Cliëntenraad Gehandicapten geschouwd. Vanwege het door Nederland geratificeerde VN-Verdrag voor de Rechten van Mensen met een Beperking is Heerlen namelijk verplicht om de openbare ruimte en openbare gelegenheden zo toegankelijk mogelijk te maken.

Ook moeten er voldoende levensloopbestendige woningen komen. Een levensloopbestendige woning is een woning die geschikt is voor iedere levensfase van een bewoner. Ouderen willen namelijk zo lang mogelijk in hun eigen woning blijven wonen. Toegankelijkheid en veiligheid zijn belangrijke kenmerken van levensloopbestendige woningen. Ook de toepassing van domotica kan helpen bij het verhogen van de levensloopbestendigheid van woningen. Deze woningen zijn niet alleen heel hard nodig zodat ouderen langer thuis kunnen blijven wonen, maar ook omdat een woning die niet levensloopbestendig is, gevaarlijk kan zijn voor ouderen. Zij kunnen namelijk vallen over drempels of doucheranden. De woning beweegt als het ware mee met de bewoners. Daarmee wordt voorkomen dat bewoners moeten verhuizen vanwege ouderdom of een beperking. Meer inzet van (vrijwillige) ouderenadviseurs of gerichte één op één gesprekken zijn hierbij van essentieel belang.

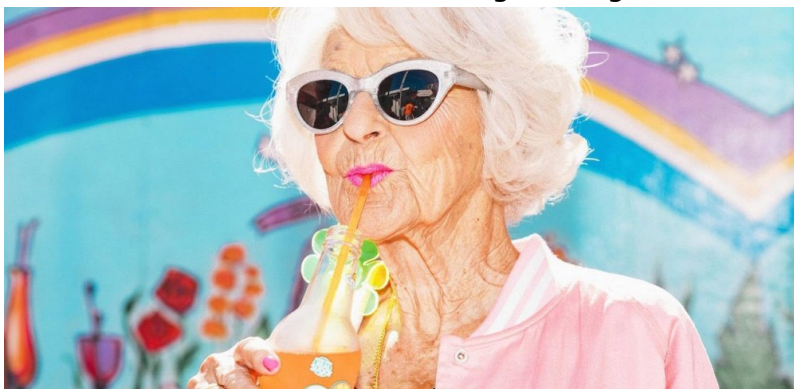
We denken ook aan meer voorlichting over veiligheid in huis, valpreventie, (internet)oplichting, babbeltrucs, het voorkomen van ongelukken, ouderenmishandeling, etc.

5.9 Actielijn 9: Communicatie en beeldvorming

Op dit moment communiceren wij met onze oudere burgers via digitale middelen en via een maandelijkse pagina in de VIA Heerlen. Het is maar de vraag of dit de beste methoden zijn om ouderen te bereiken, temeer daar VIA vanaf 2020 niet meer huis- aan-huis wordt bezorgd. De Stadskrant wordt in ieder geval heel erg gemist, met grote regelmaat wordt er door ouderen gewezen naar de Stadskrant. Niet alleen was dit een middel om gemeentelijke informatie mee te krijgen, ook was de achterkant zo handig. Daar stond op wat er in de betreffende maand allemaal te doen was in Heerlen. Qua taalgebruik willen we begrijpelijk en eenvoudig communiceren, dat is op B1-niveau. Dat zijn o.a een duidelijke titel en tussenkoppen, een actieve schrijfstijl met voorbeelden en eenvoudige, gangbare woorden. En we willen meer gebruik maken van de feedback op onze teksten van de bestaande meeleesgroep.

We gaan een onderzoek doen naar de beste traditionele en moderne vormen van communicatie voor ouderen. We gaan niet alleen meer inzetten op voorlichting aan hen, maar we richten ons ook op een positievere beeldvorming over ouderen. We willen ouderen een gezicht geven!

5.10 Actielijn 10: Kennisdeling

We gaan de komende periode veel doen, maar we blijven ook nadenken, onderzoeken en leren. We willen met deze kennisdeling zorgen dat we, naast het concrete doen, ook zorgen voor inzichten die we kunnen inzetten voor de toekomst van de ouder wordende doelgroep in Heerlen. We gaan nieuwe methoden uitproberen en met mensen praten. Dat levert hopelijk nog veel meer kennis op over ouderen.

De kennis die we op gaan doen in onze samenwerking met ouderen gaan we delen. Ook de kennis die we opdoen over nieuwe methoden en de uitkomsten van proefprojecten in verschillende buurten wordt gedeeld met inwoners, organisaties, medewerkers van onze gemeente en met andere gemeenten. We willen lokale coalities of leergemeenschappen neerzetten (liefst per buurt) en deze faciliteren, om zo vanuit de verschillende buurten als olievlek over de stad en –zo mogelijk- verder te gaan. Met kennisdeling bedoelen we zeker ook de ervaringsdeskundigheid en initiatieven van burgers die helpen om onze doelen te bereiken. De kennis die we de komende periode op gaan doen, wordt later in de preventie ingezet en dat gaat er op den duur voor zorgen dat ouderen gelukkiger, gezonder en veiliger oud kunnen worden.

We gaan meer samenwerken met kennisinstituten zoals de Open Universiteit, de Universiteit Maastricht, het Radboud UMC en Zuyd Hogeschool. We hopen veel te kunnen leren van elkaar en gaan deze kennis ook beschikbaar stellen aan onze partners.

We gaan ook op internationaal niveau kennis uitwisselen, in het URBACT-project. URBACT is een EU-project dat steden helpt om op pragmatische en duurzame wijze o.m sociale en economische problemen aan te pakken. Heerlen wordt trekker van een nieuw URBACT-traject. Samen met negen andere steden uit alle windrichtingen uit Europa gaan we onderzoek doen naar het oplossen van maatschappelijke problemen met behulp van investeringen vanuit de particuliere sector. Heerlen gaat onderzoeken hoe we meer voor vitale en kwetsbare ouderen kunnen doen.

6. Realisatie en Monitoring

In deze agenda staan allerlei nieuwe ideeën. Bovendien is het een momentopname, het denken staat nu eenmaal niet stil. We gaan in de komende periode al deze ideeën onderzoeken en verder uitwerken in een concrete agenda met doelen en acties, tijdspad, betrokken actoren/organisaties en de daarvoor benodigde middelen. We realiseren ons hierbij dat het geld maar één keer uitgegeven kan worden, dus er zullen keuzes gemaakt moeten worden. Deze keuzes willen we als gemeente niet altijd zelf maken. We gaan ouderen zelf een stem geven. Hoe we dat gaan doen werken we nog concreet uit o.a. in afstemming met het beleid burgerbetrokkenheid. We beogen hiermee in elk geval de mening van de burger mee te nemen waar hun prioriteiten en voorkeuren liggen.

De ontwikkelagenda Integraal Ouderenbeleid voor de periode 2020-2023 omvat de tien beschreven actielijnen met daarin een groot aantal activiteiten en projecten, die we gefaseerd gaan onderzoeken en uitvoeren. Daarbij is sprake van:

- continuering/intensivering/stopzetting van lopende activiteiten;
- de uitvoering van nieuwe activiteiten die snel gerealiseerd kunnen worden;
- het onderzoeken en ontwikkelen van nieuwe activiteiten.

De actielijnen worden na vaststelling door de Raad verder uitgewerkt in een concrete uitvoeringsagenda. Deze agenda met planning voorzien we van concrete doelstellingen, activiteiten en actoren. Deze concrete uitwerking wordt door het college vastgesteld in februari 2020. Dit is overigens een continue proces dat we, zoals we eerder al beschreven, samen met anderen in de stad vormgeven.

De pilot/proefproject aanpak eenzaamheid bij 75-plussers is al begonnen. In de zomer van 2019 zijn we gestart met de pilot in drie buurten in samenwerking met Alcaender en Zuyd Hogeschool, waarbij er preventieve gesprekken worden gevoerd met 75-jarigen. De activiteiten in het kader van de aanpak van eenzaamheid worden in een versnelling gebracht en krijgen prioriteit. Urbact, de Hogeschool opdracht voor ICT studenten voor de ontwikkeling van een website met activiteiten in Heerlen (verbinding jong en oud) lopen ook al.

De resultaten worden gemonitord en geëvalueerd, op basis waarvan de uitvoering en zo nodig de agenda worden geactualiseerd of bijgesteld. Zo ontstaat er een concrete en met elkaar samenhangende meerjarige beleids- en uitvoeringscyclus.

De voortgang van de activiteiten binnen de 10 actielijnen wordt gevolgd door middel van pragmatische, actieve monitoring van onderzoeksresultaten en gesprekken met de betrokken partners, we denken daarbij aan een frequentie

van tweemaal per jaar. We ontwikkelen hiervoor nog vragen en indicatoren: worden de activiteiten –meetbaar- volgens plan uitgevoerd? Zo neen, wat is er aan de hand en wat is er nodig om zaken vlot te trekken?

Beide typen onderzoek monden uit in rapportages met conclusies en aanbevelingen. Deze kunnen aanleiding zijn tot aanpassing/aanscherping van het project. We dragen zorg voor afstemming met en aansluiting op de Planning- en Control-cyclus.

7. Financieel

In december 2018 is er € 250.000 ontvangen van het Rijk voor de preventie en aanpak van eenzaamheid. Dit geld wordt gefaseerd ingezet in de periode 2019-2022.

Het bestaande budget is grotendeels meerjarig besteed aan meer bewegen voor ouderen, culturele activiteiten, ontmoetingsactiviteiten. Dat gaat o.a. via diverse structurele subsidies aan belangenorganisaties en maatschappelijke partijen zoals Anbo, Kbo, Seniorenraad, COC, Zonnebloem, en door enkele incidentele doelsubsidies. Het bestaande budget van € 300.000, is ontoereikend. Om stevig in te kunnen zetten op het preventief ouderenbeleid is er extra geld nodig. Er is niet voldoende budget bij ouderenbeleid om alle actielijnen uit deze agenda goed op te kunnen pakken. Bij de Algemene beschouwingen 2019 is een extra bedrag van € 100.000 structureel gevraagd om te versnellen en actief en zichtbaar aan de slag te gaan, zodat er vanaf 2020 een regulier structureel budget van € 400.000 is.

8. Communicatie

We vinden het heel belangrijk dat inwoners op de hoogte blijven van de uitvoering van de Ontwikkelagenda voor het Integraal Ouderenbeleid voor de periode 2020-2023. We vertrekken bij onze communicatie vanuit de belevingswereld van ouderen. De uitkomsten van het onderzoek onder actielijn 5.9 gaan we ook inzetten bij de communicatie over de uitvoering van de verschillende actielijnen uit deze agenda.

Bijlage 1: cijfers over Heerlen

Sommige tabellen hebben een iets kleiner lettertype dan de tekst in de rest van de agenda. Dat hebben we moeten doen omdat de tabellen anders niet op de bladzijde pasten.

Spreiding van 55-plussers en 75-plussers over de buurten van Heerlen en binnen de buurten:

Peiljaar: 2018	Spreiding 55+	Spreiding 75+	% 55+ binnen buurt	% 75+ binnen buurt
Maria Gewanden-Terschuren	4,7% (1566)	3,0% (262)	39,6%	6,6%
Mariarade	4,2% (1404)	3,6% (321)	39,5%	9,0%
Hoensbroek-De Dem	8,5% (2813)	8,9% (789)	41,2%	11,6%
Nieuw-Lotbroek	5% (1669)	4,3% (376)	36,6%	8,3%
Vrieheide-De Stack	5,3% (1759)	3,2% (282)	31,0%	5,0%
Heerlerheide-Passart	7,1% (2341)	9,2% (816)	43,4%	15,1%
Heksenberg	3,3% (1103)	3,2% (280)	35,1%	8,9%
Rennemig-Beersdal	4,7% (1548)	3,0% (262)	31,0%	5,2%
Zeswegen-Nieuw Husken	3% (986)	1,4% (122)	26,7%	3,3%
Grasbroek-Musschemig-Schandelen	5,1% (1674)	4,4% (392)	33,8%	7,9%
Meezenbroek-Schaesbergveld-Palemig	6,6% (2171)	5,8% (510)	33,8%	8,0%
Heerlen-Centrum	6,6% (2172)	9,0% (793)	43,5%	15,9%
Eikenderveld	2,6% (860)	2,7% (235)	33,6%	9,2%
Welten-Benzenrade	6,4% (2115)	8,8% (777)	51,9%	19,1%
Bekkerveld-Aarveld	2,7% (909)	2,5% (220)	32,3%	7,8%
Caumerveld-Douve-Weien	6,4% (2126)	6,6% (582)	42,2%	11,5%
Molenberg	5,3% (1771)	6,6% (579)	40,4%	13,2%
Heerlerbaan-Centrum	5,9% (1947)	7,4% (657)	49,0%	16,5%
Heerlerbaan-Schil	6,3% (2077)	6,1% (538)	38,2%	9,9%
TOTAAL	33142	8823	38,2%	10,2%

Ervaren goede gezondheid van 19-64 jarigen en 65 plussers

Buurten	19-64 jaar	65+
Maria Gewanden-Terschuren	76%	57%
Mariarade	63%	47%
Hoensbroek-De Dem	61%	43%
Nieuw-Lotbroek	60%	55%
Vrieheide-De Stack	61%	46%
Heerlerheide-Passart	62%	45%
Heksenberg	70%	53%
Rennemig-Beersdal	66%	29%
Zeswegen-Nieuw Husken	69%	niet beschikbaar
Grasbroek-Musschemig-Schandelen	65%	53%
Meezenbroek-Schaesbergveld-Palemig	65%	46%
Heerlen-Centrum	82%	58%
Eikenderveld	69%	46%
Welten-Benzenrade	80%	55%
Bekkerveld-Aarveld	81%	61%
Caumerveld-Douve-Weien	83%	55%
Molenberg	65%	48%
Heerlerbaan-Centrum	67%	45%
Heerlerbaan-Schil	83%	54%
TOTAAL	70%	50%

Eenzaamheidscijfers per buurt

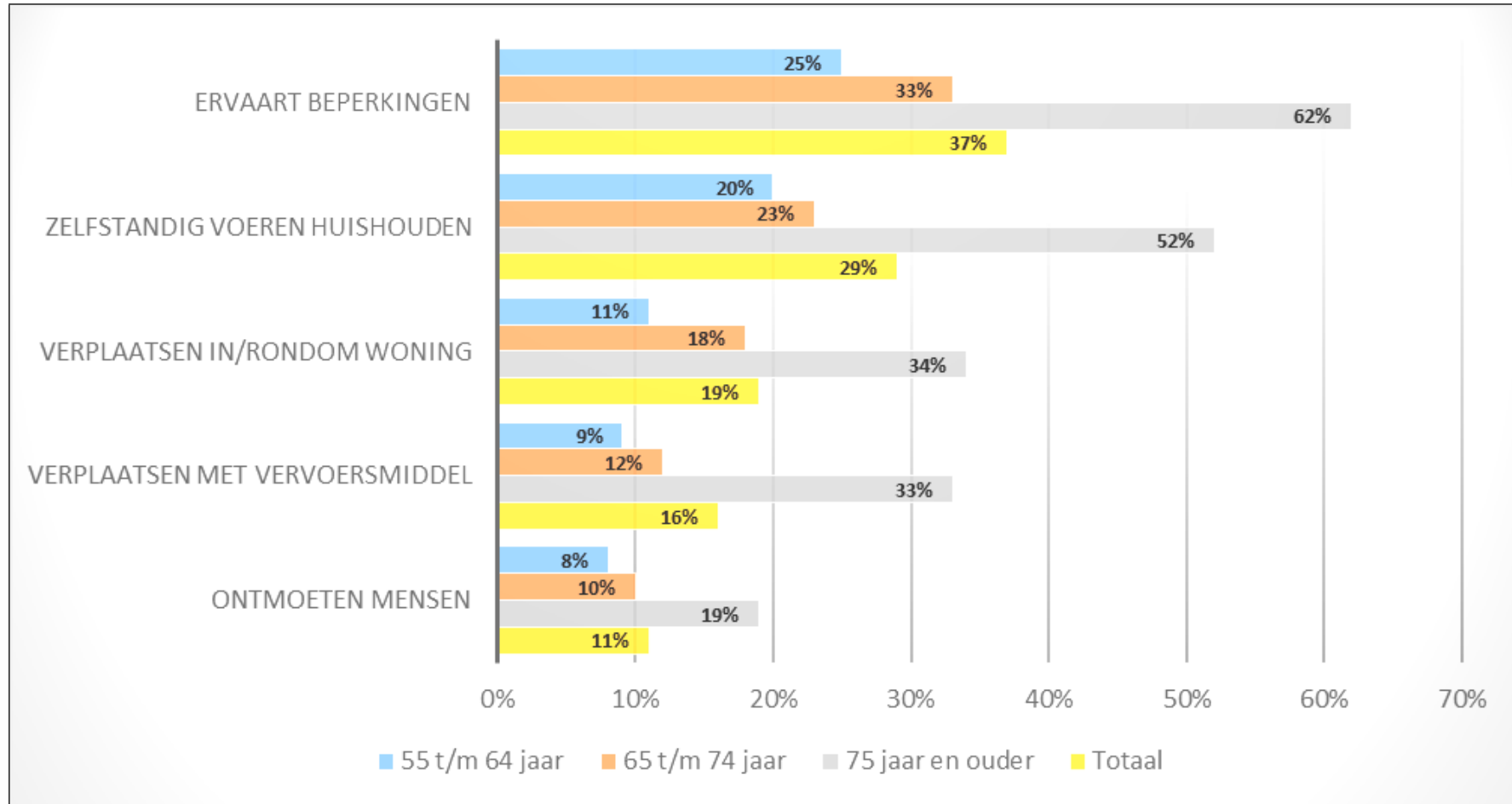
Buurten	Heerlen (% eenzaam*)	Heerlen (% ernstig eenzaam*)	Heerlen (% sociaal eenzaam*)	Heerlen (% emotioneel eenzaam*)
Maria Gewanden-Terschuren	53,00	16,00	51,00	40,00
Mariarade	50,00	13,00	49,00	37,00
Hoensbroek-De Dem	56,00	17,00	53,00	43,00
Nieuw-Lotbroek	51,00	15,00	49,00	39,00
Vrieheide-De Stack	57,00	18,00	54,00	43,00
Heerlerheide-Passart	58,00	18,00	54,00	45,00
Heksenberg	51,00	14,00	49,00	37,00
Rennemig-Beersdal	53,00	16,00	50,00	40,00
Zeswegen-Nieuw Husken	55,00	18,00	52,00	43,00
Grasbroek-Musschemig-Schandelen	56,00	18,00	53,00	43,00
Meezenbroek-Schaesbergveld-Palemig	55,00	18,00	53,00	43,00
Heerlen-Centrum	54,00	15,00	51,00	41,00
Eikenderveld	58,00	19,00	54,00	45,00
Welten-Benzenrade	46,00	11,00	47,00	33,00
Bekkerveld-Aarveld	47,00	13,00	47,00	35,00
Caumerveld-Douve-Weien	46,00	12,00	46,00	34,00
Molenberg	54,00	18,00	52,00	42,00
Heerlerbaan-Centrum	56,00	18,00	52,00	43,00
Heerlerbaan-Schil	48,00	13,00	47,00	35,00
TOTAAL GEMIDDELD	53%	16%	51%	35%

Eenzaamheidscijfers per buurt, uitgesplitst naar 19-64 jarigen en 65+

Buurten	<i>is eenzaam</i>		<i>is zeer ernstig eenzaam</i>	
	19-64	65+	19-64	65+
Maria Gewanden-Terschuren	59%	54%	13%	13%
Mariarade	44%	64%	15%	8%
Hoensbroek-De Dem	63%	58%	19%	15%
Nieuw-Lotbroek	43%	51%	20%	17%
Vrieheide-De Stack	58%	54%	18%	7%
Heerlerheide-Passart	61%	55%	19%	15%
Heksenberg	48%	54%	18%	15%
Rennemig-Beersdal	61%	60%	18%	20%
Zeswegen-Nieuw Husken	59%	Niet beschikbaar	15%	Niet beschikbaar
Grasbroek-Musschemig-Schandelen	58%	59%	16%	17%
Meezenbroek-Schaesbergveld-Palemig	51%	53%	13%	12%
Heerlen-Centrum	48%	59%	11%	15%
Eikenderveld	65%	63%	20%	13%
Welten-Benzenrade	33%	57%	9%	10%
Bekkerveld-Aarveld	42%	54%	13%	5%
Caumerveld-Douve-Weien	39%	54%	6%	11%
Molenberg	49%	50%	20%	19%
Heerlerbaan-Centrum	48%	56%	17%	11%
Heerlerbaan-Schil	47%	54%	10%	11%
TOTAAL	52%	56%	15%	13%

Ervaren beperkingen in het dagelijkse leven

(Seniorenonderzoek Heerlen, 2015)

Bijlage 2.

Hoe is deze agenda tot stand gekomen?

We doen het samen!

In februari 2019 is een ambtelijk projectteam van de gemeente aan de slag gegaan met de opdracht om een ontwikkelagenda voor het ouderenbeleid te maken. Om te komen tot een ontwikkelagenda, moet er een zorgvuldig proces gevolgd worden. Er is begonnen met het verzamelen van gegevens uit onderzoeken van gevestigde onderzoeksinstanties. Die gegevens laten zien in welke buurten veel ouderen wonen, hoe het met hun gezondheid gaat, of ze eenzaam zijn, enzovoort. Daaruit is al voor een deel zichtbaar welke thema's een aanpak nodig hebben en in welke buurten er we nieuwe methodes kunnen testen.

Het integraal ouderenbeleid moet gedragen worden door de doelgroep 55-plussers en voor hen herkenbaar zijn. Het moet natuurlijk ook effectief en uitvoerbaar zijn. We wilden geen beleid maken vanachter het bureau en ouderen voorschrijven wat belangrijk voor hen is, want ze weten zelf veel beter waar hun behoeftes en belangen liggen. We wilden het nieuw beleid daarom vooral samen met ouderen en met maatschappelijke organisaties in de stad opstellen en we gaan het straks ook samen oppakken en uitvoeren. Om achter de belangen en behoeftes van ouderen te komen, hebben we eerst basispunten verzameld, samen met een aantal vertegenwoordigers van ouderen. Daarna zijn we in een groot gezelschap in gesprek gegaan met elkaar over allerlei aspecten in het leven van ouderen.

In de eerste fase van het project hebben we vooral veel informatie verzameld. Zo hebben we gekeken wat er met de al bestaande aanpak en activiteiten bereikt wordt en of ze tegemoet komen aan de behoeftes van de verschillende groepen ouderen. Er zijn onderbouwde cijfers van instituten zoals het CBS, de GGD en de gemeente verzameld en er is op een rijtje gezet welke maatschappelijke organisaties er actief zijn in Heerlen. Er is onderzocht waarom veel ouderen in Heerlen niet of niet zo goed met de samenleving mee kunnen doen als ze zouden willen en hoe groot de problemen zijn. We hebben gekeken hoe we organisaties beter kunnen verbinden met de burgers en met elkaar. Daarnaast hebben we gezocht naar projecten die veelbelovend zijn of al bewezen hebben dat ze goed werken. Dit zijn bijvoorbeeld goede voorbeelden uit het land of inzichten uit de wetenschap. We zijn bij dat laatste geholpen door onder andere de Open Universiteit, Zuyd Hogeschool en het CBS.

Nadat allerlei informatie verzameld was, zijn er een aantal werkbijeenkomsten georganiseerd. In deze bijeenkomsten is nagedacht over welke thema's ouderen belangrijk vinden en wat we met het nieuwe beleid wel of juist niet willen bereiken. De inhoud van deze agenda is het gevolg van een samenwerking tussen ambtenaren, wetenschappers, maatschappelijke partners en burgers.

Er zijn in totaal drie bijeenkomsten geweest:

- In de eerste sessie kregen de aanwezigen (en dat waren vooral ambtenaren, aangevuld met vertegenwoordigers van een aantal organisaties) de opdracht om binnen het eigen werkkterrein te kijken wat er al allemaal gedaan wordt voor ouderen in Heerlen, hoe dat loopt en wat het doel ervan is.

- In de tweede sessie hebben ambtenaren en vertegenwoordigers van de Adviesraad MO en de Senioren Vereniging Heerlen zich onder professionele begeleiding een aantal vragen gesteld over het nieuwe beleid: Wat willen we bereiken? Wat moet het beleid vooral niet doen? Wat willen we investeren? Welke waarden zijn realistisch en belangrijk bij het bereiken van een nieuw beleid? Wat moet er absoluut bereikt worden om van een succes te kunnen spreken? Deze bijeenkomst heeft duidelijk gemaakt welke thema's belangrijk kunnen zijn voor ouderen en wat valkuilen zijn bij het maken van nieuw beleid.
- Voor de derde sessie zijn vertegenwoordigers uitgenodigd van allerlei organisaties, zoals ouderenbonden, vrouwenbonden, adviesraad MO, cliëntenraad gehandicapten, wetenschappelijke instellingen, woningcorporaties en het welzijnswerk. Uiteindelijk hebben zo'n 40 personen een hele dag gepraat over het nieuwe ouderenbeleid. Onder een professionele leiding is er gebrainstormd over allerlei thema's die belangrijk zijn in het leven van een oudere en in deze maatschappij. Een aantal thema's uit het nieuwe beleid is vooral uit deze bijeenkomst naar voren gekomen (bijvoorbeeld armoede).
- Niet in de laatste plaats is gebruik gemaakt van opgehaalde informatie en inzichten in vele buurtgesprekken, ontbijtsessies, gesprekken op locaties bij diverse aanleunwoningen etc, ook in het kader van burgerbetrokkenheid, en individuele gesprekken. We blijven dat doen, ook als onderdeel van het communiceren over het nieuwe ouderenbeleid.